

Dmowski, Rafał

Działalność Stowarzyszenia Młodzieży Polskiej w Diecezji Podlaskiej w latach 1919-1934

Szkice Podlaskie 14, 53-69

2006

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Rafał Dmowski

Instytut Historii Akademii Podlaskiej w Siedlcach

Działalność Stowarzyszenia Młodzieży Polskiej w Diecezji Podlaskiej w latach 1919-1934

W 1919 r. z działających wówczas w Polsce katolickich organizacji młodzieżowych utworzono w Poznaniu Stowarzyszenie Młodzieży Polskiej z podziałem na dwie równorzędne organizacje: męską i żeńską¹. Zadaniem organizacji męskiej było: „jednoczyć młodzieńców polskich, aby wspólną pracą wyrabiać ich na światłych katolików i dzielnych synów narodu”².

28 kwietnia 1919 r. bp H. Przeździecki na spotkaniu dziekanami na XX konferencji księży dziekanów, po wysłuchaniu sprawozdania ks. Michała Turskiego ze Zjazdu Społecznego w Warszawie zwrócił uwagę na potrzebę zorganizowania akcji społecznej w diecezji. Na zebraniu tym biskup stwierdził: „iż nie duchowieństwa w tem całkowita wina, że prace społeczne nie poprowadzone u nas, a zwłaszcza na Podlasiu należycie, wina jednak w tem, iż po zmianie warunków politycznych za mało ogół duchowieństwa rwie się do pracy, a musimy obecnie swą pracę duszpasterską oprzeć na związkach i zrzeszeniach, zwłaszcza kierownictwa domaga się młodzież na Podlasiu, ta młodzież, która zaczyna zapominać o przykładach szczerzej wiary i umiłowaniu polskości przez przodków, za wiarę i Ojczyznę umęczonych. Element zdrowy i zrównoważony w pracy jest niezbędnie potrzebny”³. Dbając o właściwe przygotowanie kapłanów do pracy wśród młodzieży, po uprzednich konsultacjach na kongregacjach dekanalnych wysłał do Poznania na „specjalne kursy społeczne” księży: Jana Grabowskiego, Wiktora Kamińskiego, Aleksandra Wojdynę i Stefana Boguckiego⁴. Kurs ten trwał od 25 kwietnia do 5 maja 1919 r. i brało w nim udział 55 kapłanów z różnych diecezji Polski, którzy poznawali teoretycznie i praktycznie formy działalności społecznej Kościoła: „odwiedzając stowarzyszenia w miastach i wsiach poznańskiego”. Uczyli się jak pracować z młodzieżą męską i żeńską, robotnikami chłopami i inteligencją⁵.

¹ Ustawa Stowarzyszenia Polskiej Młodzieży Żeńskiej, Poznań 1919.

² Ustawa Stowarzyszenia Młodzieży Polskiej, Poznań 1919, § 2.

³ Protokół konferencji XX Dziekanów Diecezji Podlaskiej odbytej dnia 29 kwietnia 1919 r. w Kurii Biskupiej w Siedlcach, pod przewodnictwem J. E. Ks. Dr Henryka Przeździeckiego, Biskupa Podlaskiego. Punkt I. Sprawy Społeczne, „Wiadomości Diecezjalne Podlaskie” (dalej „WDP”), 1919, nr 6, s. 157.

⁴ Tamże, s. 157-158.

⁵ Ks. St[anisław] B[ogucki], *Kurs społeczno-organizacyjny w Poznaniu*, „WDP”, 1919, nr 7-9, s. 214-215.

Stąd początek, zorganizowanej w ramy prawne działalności społecznej duchowieństwa w Diecezji Podlaskiej datować możemy na dzień 15 listopada 1919 r., kiedy to bp H. Przeździecki zorganizował w Siedlcach Sekretariat Generalny do Spraw Społecznych w Diecezji Podlaskiej⁶. Siedzibą sekretariatu był lokal w domu pocerkiwnym róg ul. Ogrodowej [dziś Sienkiewicza - przyp. R.D.] i Kilińskiego. W sekretariacie pracowali ks. Wiktor Kamiński - sekretarz generalny, i ks. Stefan Bogucki - pomocnik sekretarza⁷. Dnia 1 czerwca 1920 r. ks. W. Kamiński, zrezygnował z kierowania Sekretariatem i przekazał obowiązki ks. P. Norwindowi⁸. Niestety już miesiąc później 24 lipca 1920 r. ks. P. Norwind wstąpił, jako kapelan do Wojska Polskiego, co na okres roku wstrzymało organizację struktur SMP w diecezji podlaskiej.

W sprawozdaniu ze Zjazdu Patronów czytamy na ten temat: „Organizacja napotykała na wielkie trudności, zwolna jednak, lecz stale rosła w siły. Nagle spadła katastrofa inwazji bolszewickiej. Druhowie na rozkaz Polski poszli do broni, Druhny - do pomocy żołnierzowi lub na łono rodziny. Stowarzyszenia ilościowo ogromnie zubożały. Sam organizator ks. P. Norwind wstąpił do armii. Biura zostały zajęte przez wojsko. Praca zupełnie ustała. Potem znów były usiłowania wznowienia rozpoczętego dzieła, lecz natrafiono na nieprzewidywane trudności i ręce znów opadły”⁹. Dopiero po zakończeniu wojny polsko-bolszewickiej wrócono do planów organizacji działalności społeczno-kulturalnej w diecezji.

1 sierpnia 1921 r. powstał „Sekretariat Generalny Stowarzyszeń Kulturalnych na całą diecezję”. Chcąc uzyskać wpływ na działania organizacji, bp H. Przeździecki mianował na stanowisko Sekretarza Generalnego swego osobistego kapelana ks. Jana Grabowskiego. Był to duchowny na którego biskup mógł liczyć i którego doskonale znał, ponieważ w okresie I wojny światowej był on jego najbliższym współpracownikiem w działalności społecznej prowadzonej na terenie Łodzi¹⁰.

Pragnąc usprawnić organizację SMP, biskup polecił by w każdym dekanacie wybrano delegata ds. społecznych, który by:

- „1. czuwał nad całością akcji społecznej w dekanacie i nad jej rozwojem,
2. będzie w ciągłym stosunku z Sekretariatem Generalnym w piśmie i słowie, biorąc udział w zjazdach delegatów,

⁶ Archiwum Diecezjalne Siedleckie (dalej ADS), Stowarzyszenie Młodzieży Polskiej, Lit. S, Dział III, Nr 14, T. I, bnk.

⁷ *Sekretariat do Spraw Społecznych*, „WDP”, 1919, nr 11, 12, 13, s. 293.

⁸ ADS, Stowarzyszenie Młodzieży Polskiej, Lit. S, Dział III, Nr 14, T. I, bnk.

⁹ Protokół I-go Zjazdu Patronów Stowarzyszeń Młodzieży Polskiej z Diecezji Podlaskiej, „WDP”, 1922, s. 107.

¹⁰ *Sekretariat generalny*, „WDP”, 1921, nr 4, 5, 6, s. 104.

3. na kongregacjach dekanalnych będzie dobrym informatorem dla kondekalnego duchowieństwa”¹¹.

Przyjęto odgórnie zasadę podziału Stowarzyszeń na męskie i żeńskie. Jedynie w przypadku zbyt małej liczby chętnych, sporadycznie pozwalano na zakładanie stowarzyszeń mieszanych lecz miarę możliwości szybko zastępowano je przez dwa odrębne związki. Dążono aby w ramach tego samego stowarzyszenia działała wspólnie młodzież miejska i wiejska. „Pragniemy bowiem, aby element miejski, nieco więcej wyrobiony, obyty, wpływał na element wiejski; chcemy różnice zacierać, a nie stwarzać” - czytamy w sprawozdaniu ze zjazdu opiekunów stowarzyszeń¹².

Inicjatywa tworzenia organizacji wychodziła głównie od miejscowego proboszcza i współpracujących z nim parafian. Zazwyczaj Stowarzyszenia zakładano na zebraniach zwołanych obecności diecezjalnego Sekretarza do Spraw Społecznych. Niestety często proboszczowie sami nie robili nic czekając na przyjazd Sekretarza, który wg nich sam powinien zadbać o całości kształt spraw organizacyjnych bo na ty się zna.

W apelu do proboszczów wystosowanym w 1920 r. przez pierwszego Sekretarza ks. Pawła Norwinda czytamy: „Trzeba koniecznie [...] teren pracy troszeczkę przygotować, choćby tylko z grubsza, a więc przede wszystkim samym Czcigodnym - XX. Proboszczom zapoznać się trzeba, przynajmniej w głównych zarysach, z ustawami stowarzyszeń, które zamierzają w parafii założyć (robotników, kobiet, lub młodzieży), by delegat sekretariatu nie musiał dopiero sam informować „o co to się rozchodzi”; dalej porozumieć się tydzień, dwa, a nawet trzy tygodnie przedtem z najbardziej religijnie i narodowo uświadomionymi jednostkami tej grupy parafian, którą się zamierza zorganizować, by przez nich zainteresować szersze koła z mającą powstać organizacją. Wywoła to może w czasie zgromadzenia dyskusję, może pewne krytyczne uwagi o celach stowarzyszenia, może nawet utarczkę słowną pomiędzy zwolennikami i przeciwnikami, ale to będzie właśnie oznaką zainteresowania i myślenia. Apatia, to śmierć powolna, a tę właśnie wyczuwa się prawie na wszystkich zebraniach organizacyjnych.

Na koniec upatrzeć sobie trzeba członków zarządu Stowarzyszenia, zastępowych itd. W ogóle, poczynić przedwstępne kroki, by pracę delegata ułatwić, by go wprowadzić niejako, już jak znajomego pomiędzy znajomych, a nie jak dotychczas w niektórych wypadkach, gdzie delegat sekretariatu zmuszony był sam wszystko przygotować, od pióra prawie i atramentu, aż do duszy młodzieży. Musiał wymową swoją usuwać podejrzenia (w

¹¹ Protokół VII konferencji XX Dziekanów odbytej w dniu 16 listopada 1921 r. w Siedlcach, pod przewodnictwem J. E. Ks. Biskupa Ordynariusza. Punkt X Akcja społeczna, „WDP”, 1921, nr 11-12, s. 157.

¹² Protokół I-go Zjazdu Patronów..., s. 107.

jednej miejscowości rodzice kazali się wypisać córce, bo to „na pańszczyzną” autentyczne) i budzić zaufanie, musiał dopiero sam i sobie i stowarzyszeniu torować drogę do serc i rozumu młodzieży, musiał sam dopiero przygotowywać grunt - obcy i nieznaną wśród obcych i nieznaną”¹³.

Jak widać, Sekretarz Generalny troszczył się o rozwój organizacji, wciąż jeździł nawet do najdalszych parafii diecezji i tam na miejscu uczestniczył w zakładaniu nowych stowarzyszeń. M.in. w taki sposób zorganizowano SMP w: „Węgrowie 4 I, Suchożebkach 11 I, Knychówku 11 I, Łaskarzewie 25 I, Gułowskiej Woli 2 II, Jabłonnej 1 II, Stężyicy 8 II, Krzesku 15 II, Górkach 22 II, Łolicach 29 II, Maciejowicach 7 III, Malowej Górze 14 III, Janowie, Siedlcach 21 III, Ulanie 28 III, Rossoszu 11 IV, Sarnakach 25 IV, Mordach 9 V, Radzyniu Podlaskim 16 V”¹⁴.

W „WDP” o powoływaniu SMP w Janowie Podlaskim czytamy: „w połowie stycznia roku bieżącego (1920) zebrały się dziewczęta parafii Janowskiej od lat 14 aż do 24 i związały się w Stowarzyszenie Polskiej Młodzieży Żeńskiej w Janowie Podlaskim tak, że koło liczyło sto kilkadziesiąt członkin”¹⁵. Zebranie organizacyjne młodzieży w Łukowie, pod przewodnictwem ks. Antoniego Pacewskiego, odbyło się zaś 18 maja 1920 r. Uchwalono na nim jednogłośnie założenie oddziału Stowarzyszenia Młodzieży Żeńskiej. Patronat nad nim powierzono ks. kan. Kazimierzowi Kwiatkowskiemu¹⁶.

W 1921 r. w diecezji podlaskiej Stowarzyszenia Młodzieży Żeńskiej i Stowarzyszenia Młodzieży Męskiej istniały m.in. w: Zbuczynie, Kożuchówku, Ujrzanowie, Białkach, Parczewie, Woli Gułowskiej, Witorożu, Starej Wsi, Janowie Podlaskim, Grabianowie, Siedlcach parafia św. Stanisława¹⁷.

Do najlepiej zorganizowanych należały wówczas: SMŻ w Zbuczynie, o którym pisano w „WDP”: „Stowarzyszenie liczne, dobrze pracuje, na młodzieży znać wyrobienie”¹⁸ i SMŻ w Janowie Podlaskim o którego działalności tak napisano w sprawozdaniu: „Patronuje obecnie tej młodzieży ks. kanonik L. Kalicki, który dba mocno nie tylko o oświatę młodzieży, ale stara się bardzo i to najczęściej ze szkodą własnej kieszeni o stworzenie

¹³ Sprawozdanie z zebrania organizacyjnego młodzieży w Łukowie, „WDP”, 1920, nr 5, s. 166-167.

¹⁴ Sprawozdanie z działalności Sekretariatu Generalnego dla spraw młodzieży w Siedlcach, „WDP”, 1920, nr 6, s. 189-190.

¹⁵ *Z życia społecznego parafii Janowskiej*, „WDP”, 1920, nr 4, s. 137.

¹⁶ Sprawozdanie z zebrania organizacyjnego młodzieży w Łukowie, „WDP”, 1920, nr 5, s. 166.

¹⁷ *Sprawa Młodzieży Polskiej. Sprawozdanie Sekretarza Jeneralnego*, „WDP”, 1921, nr 11-12, s. 186.

¹⁸ Tamże.

w stowarzyszeniu pracowni, która by dała druhnom kawałek chleba. Janów ma dzisiaj wzorową pracownię parafialną, przy dobrych chęciach będzie ich więcej!”¹⁹. Dnia 11 marca 1922 r. powstały Stowarzyszenia męskie i żeńskie w Przygodach k. Suchożebr pod kierunkiem ks. patrona Wojciecha Wójcikowskiego.

W niektórych parafiach liczba istniejących stowarzyszeń znacznie przekraczała założenia. Przykładowo w parafii Krzeslin w marcu 1922 r. było, aż 6 Stowarzyszeń Młodzieży Polskiej - 3 męskie i 3 żeńskie. Działały one pod opieką proboszcza i patrona, ks. Antoniego Mioduszewskiego.

Oddziały SMP istniejące przy parafiach w diecezji nie miały osobowości prawnej dlatego też zgodnie z wymogami przepisów państwowych zakładano osobne organizacje pod nazwą Zrzeszenie Patronatów Młodzieży. Statut takiego Zrzeszenia został zatwierdzony przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych dnia 8 czerwca 1920 r. Zrzeszenie miało prawo tworzyć oddziały okręgowe (okręgi) i oddziały lokalne (patronaty), nadając im regulamin działania. Oddziały lokalne Zrzeszenia (patronaty) mogły zakładać sekcje młodzieży (Stowarzyszenia). SMP mogły więc istnieć jako sekcje młodzieży przy oddziale lokalnym Zrzeszenia Patronatów Młodzieży, nosząc jednak nazwę SMP i zachowując regulamin ogólnopolskiej Centrali Młodzieży w Poznaniu - Zjednoczenia. Aby SMP już istniejące lub nowopowstające mogły legalnie istnieć, musiał przy każdym powstać Patronat składający się przynajmniej z 6 osób pełnoletnich. Patronat ten tworzył Oddział lokalny Zrzeszenia Patronatów Młodzieży, wybierał spośród siebie zarząd składający się z przewodniczącego, sekretarza i skarbnika. Następnie podpisywał dostarczoną przez Związek w Siedlcach „deklarację”, zwracając ją do Związku wraz z odpisem protokołu zebrania organizacyjnego Zrzeszenia. Po deklaracji oraz Statuty Zrzeszenia należało się zwracać do centrali Związku. W skład Patronatów wchodził członkowie zwykli, seniorzy, członkowie wspierający oraz członkowie honorowi. Istniały też Koła Przyjaciół Młodzieży²⁰. Jak widać z powyższego SMP były niejako podwójnie sfederowane: w obrębie diecezji łączyły się w Związki Młodzieży Polskiej a te zaś w Zjednoczenie Młodzieży Polskiej z siedzibą centrali w Poznaniu²¹.

21 lutego 1922 r. w pałacu Ogińskich odbył się I-szy Zjazd Patronów Stowarzyszeń Młodzieży Polskiej z diecezji Podlaskiej²². Na Zjazd przybyło około 50 patronów stowarzyszeń oraz delegatów dekanalnych.

¹⁹ Tamże, s. 187.

²⁰ J. Moczydłowska, *Młodzieżowe organizacje katolickie na Podlasiu w dwudziestoleciu międzywojennym*. Cz. I, „Podlaskie Echo Katolickie”, nr 49, 14.12.1997.

²¹ *Ustawa o Stowarzyszeniach Młodzieży Polskiej*, Poznań 1919, s. 2. W. Mysłek, *Kościół katolicki w Polsce w latach 1918-1939*, Warszawa 1966, s. 278.

²² Protokół I-go Zjazdu Patronów Stowarzyszeń Młodzieży Polskiej z diecezji Podlaskiej, „WDP”, 1922, nr 4-5, s. 107.

„Zjazd otworzył J. E. ks. Bp Henryk Przeździecki. Następnie obrady przebiegały wg następującego porządku dziennego²³:

1. zagajanie,
2. sprawozdanie Sekretarza Generalnego,
3. sprawozdanie Delegatów dekanalnych,
4. uwagi Patronów Stowarzyszeń,
5. utworzenie Związku Stowarzyszeń Młodzieży Polskiej na Podlasiu (Tymczasowa Rada Związkowa i Zarząd),
6. utworzenie Oddziału „Zrzeszenia Patronatów Młodzieży”,
7. sprawa Zjazdu wiosennego Delegatów i Delegatesk Stowarzyszeń wraz z Patronami i Wicepatronami,
8. sprawa kursów dla Zarządów Stowarzyszeń,
9. sprawa wycieczki krajoznawczej dla Stowarzyszeń,
10. wnioski,
11. informacje”²⁴.

Do najważniejszych spraw poruszonych na zjeździe należał problem rozwoju stowarzyszeń, sprawy finansowe. Wiele uwagi zwracano również na problem koedukacyjności Związku. W protokole ze zjazdu czytamy: „wszyscy mówcy wyrażają zgodne poglądy co do szkodliwości i bezcelowości stowarzyszeń mieszanych, które prowadzą do rozbicia i upadku etycznego. Jedynie tylko brak kierowników może być powodem chwilowego istnienia Stowarzyszenia mieszanego. W zasadzie jednak stowarzyszenia powinny być odrębne i pracować osobno. Wyjątkowo można łączyć stowarzyszenia na walnych zebraniach oraz przy zabawie, kiedy nam chodzi o wyrobienie towarzyskie młodzieży, lub przy odczycie wygłaszanym przez prelegenta przyjezdnego”²⁵. Ważna była też sprawa ogólnego ustalenia wieku członków. Wg założeń do stowarzyszeń mogła należeć młodzież wieku od lat 14 do 25.

Zaznaczono jednak: „Koniecznym warunkiem jest tylko, aby Druh był kawalerem, a Druhna - panną”²⁶.

Związek miał być apolityczny, gdyż według stwierdzenia bp H. Przeździeckiego „partia się kończy, - Polska zaś nigdy”²⁷.

Uczestnicy zjazdu utworzyli w diecezji podlaskiej Okręgowy Oddział Zrzeszenia Patronatów i postanowili przystąpić „do Centrali w Warszawie”. Podczas obrad, zauważono że na wsiach diecezji dochodzi często do konfliktów pomiędzy stowarzyszeniami katolickimi a świeckimi organizacjami

²³ Tamże.

²⁴ Tamże.

²⁵ Tamże, s. 107.

²⁶ Tamże.

²⁷ Tamże.

młodzieży wiejskiej.

Przykładowo w sprawozdaniu z Rossoszy z 12 marca 1921 r. gdzie powołano Stowarzyszenie Polskiej Młodzieży Męskiej, liczące 13 Druhów czytamy: „W Rososzu istnieje wrogi nam Koło [Związku - przyp. R.D.] Młodzieży Wiejskiej, którym opiekują się ludzie partyjni. Młodzież Koła, choć przysłała na zaproszenie ks. proboszcza, nie dała się zaciągnąć do naszej organizacji, nadto jeszcze starała się wyraźnie psuć naszą sprawę. Hasła nasze „Bóg i Ojczyzna” widocznie nie pasują tamtej organizacji. Przestroga dla nas w organizowaniu!”²⁸.

Takie podejście do działalności organizacji chłopskich w diecezji podlaskiej nie jest niczym nowym, w okresie międzywojennym Kościół katolicki w Polsce bardzo często sprzeciwiał się istnieniu na wsi organizacji, uważanych przez hierarchię kościelną za antyklerykalne. Wiele przykładów konfliktów pomiędzy organizacjami chłopskimi a władzami kościelnymi, podaje w swej pracy Arkadiusz Kołodziejczyk²⁹. Był to jeden z epizodów zapoczątkowanej w XIX wieku w chwili tworzenia się ruchu ludowego w Polsce, walki „o rząd chłopskich dusz”³⁰.

Do sporów o metody wychowania młodzieży i rolę ludowców i socjalistów w życiu społeczno politycznym miast i wsi podlaskich włączał się też bp sufragan Czesław Sokołowski. Arkadiusz Kołodziejczyk podaje: „Przeciwko jego wystąpieniom protestowały środowiska nauczycielskie. Nieprzejednane stanowisko wobec lewicowych nauczycieli i ludowców zajmowali też: proboszcz ze Skórcza ks. Władysław Mroczek, ks. Władysław Frelek z Suchożebrów, ks. Józef Sobieszek z Konstantynowa, ks. Jan Maciejski z Różanki (dekanat włodawski), ks. Antoni Hanicz z Sosnowicy, ks. Tadeusz Tramecourt i ks. Paweł Zubko z Ostrowa Włodawskiego, ks. Konstanty Pabisiewicz z Włodawy, ks. Paweł Norwind z Serokomli”³¹.

Głównymi problemami stowarzyszeń zrzeszonych w Związku były według przedstawionych na Zjeździe sprawozdań:

1. „przeszkody spotykane ze strony ludowców oraz kół, zorganizowanych w C.[entralnym] Zw.[iązku] Mł.[odzieży] Wiejskiej w Warszawie,
2. brak sił inteligentnych,
3. pewna demoralizacja wśród młodzieży męskiej, która powróciła świeżo z wojska”³².

²⁸ Tamże.

²⁹ A. Kołodziejczyk, *Ruch Ludowy a Kościół Rzymskokatolicki w latach II Rzeczypospolitej*, Warszawa 2002, s. 95-165.

³⁰ Szerzej problem ten poruszył: J. R. Szaflik, *O rząd chłopskich dusz*, Warszawa 1976.

³¹ A. Kołodziejczyk, dz. cyt., s. 280.

³² Tamże.

Najwyższą władzę w SMP w Diecezji Podlaskiej stanowił Zjazd Delegatów, nazywany również w źródłach zjazdem delegowanych. Był on zwoływany raz w roku. Zjazd ten zatwierdzał sprawozdanie Zarządu, komisji Rewizyjnej i udzielał im absolutorium, uchwalał program pracy na najbliższy rok oraz zatwierdzał budżet, wysokość składek członkowskich. Na zjeździe wybierano także członków Zarządu i Komisji Rewizyjnej³³. Na zjazd przyjeżdżali prezesi lub też prezeski oddziałów oraz wyznaczeni przez nich członkowie Kierownictwa oraz delegaci wybierani na walnym zebraniu oddziału, w proporcji jeden delegat na stu członków³⁴. W pierwszych latach działalności organizacji był to wspólny jedno lub dwudniowy zjazd młodzieży męskiej i żeńskiej oraz patronów. Od 1927 r. odbywały się odrębne diecezjalne zjazdy poszczególnych organizacji wchodzących w skład SMP³⁵, a następnie od 1934 r. Akcji Katolickiej. O terminie zjazdów informował specjalny „Okólnik”. Przykładowo przed zjazdem zwołanym na 20 i 21 kwietnia 1929 r. do Siedlec czytamy: „Na Zjazd wysła każde Stowarzyszenia swoją delegatkę, która przywozi ze sobą pisemne sprawozdanie z działalności Stowarzyszenia za czas od ostatniego Zjazdu. Oprócz tego pożądanę jest, aby na Zjazd przybyły też inne członkinie [...] Natychmiast po otrzymaniu niniejszego Okólnika musi zarząd z Patronem omówić sprawy Stowarzyszenia, by delegatki mogły je dokładnie na Zjeździe przedstawić. [...] Stowarzyszenie musi swoją delegatkę zaopatrzyć w [...] legitymację wystawioną przez Zarząd, którą okaże przy zapisywaniu się”³⁶.

Warto zaznaczyć, że w 1929 r. oddziały SMP z terenu całej diecezji brały udział w Kongresie Eucharystycznym, który odbywał się w Siedlcach w dniach 28-30 czerwca z inicjatywy bp. H. Przeździeckiego³⁷.

Niezależnie od zjazdów organizowano również zloty młodzieży zrzeszonej w SMP. Jednym z największych był zlot zorganizowany w Siedlcach z okazji dziesięciolecia istnienia SMP. W piśmie informującym o zlocie czytamy: „Pamiętkę założenia Związku i powstania w diecezji naszej pierwszych Stowarzyszeń pragniemy należycie uczcić. W tym celu zwołuje Związek na dn. 22 i 23 września br. do Siedlec wielki Zlot młodzieży. Zlot będzie połączony z wystawą prac młodzieży i popisami z dziedziny prac „Wychowania Fizycznego i Przystosobienia Wojskowego”. Wszystka młodzież

³³ Statut Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży Żeńskiej..., art. 6, p. 2.

³⁴ J. Moczydłowska, dz. cyt., cz. I, s. VI.

³⁵ „Wiadomości Związku Młodzieży Polskiej Diecezji Podlaskiej” Jednodniówka zlotowa., 1929, nr 1-9, s. 43-47.

³⁶ „Okólnik Związku Młodzieży Polskiej”, 1929, nr 2.

³⁷ Szerzej w: *Pamiętka Diecezjalnego Kongresu Eucharystycznego. Odbytego w Siedlcach 28, 29 i 30 czerwca 1929 r. Modlitwy i pieśni adoracyjne*, Siedlce 1929, s. 2 i n; *Pamiętka z Kongresu Eucharystycznego w Siedlcach*. Nr specjalny pisma „Podlasiak”, Siedlce - Biała Podlaska, nr 26 z 30 czerwca 1929 r., s. 2 i n.

naszych Stowarzyszeń winna w Zlocie wziąć udział, by zadokumentować swą łączność organizacyjną, by wykazać, że nie jesteśmy jednostką odosobnioną, lecz razem stanowimy wielką siłę i jedną przepojoną, wspólnymi ideami i dążnościami rodzinę! Stowarzyszenia przybywające na Zlot przywiozą ze sobą sztandary organizacyjne, a w braku tychże transparenty z napisem miejscowości. Wszystkie młodzież stawi się w Siedlcach w dniu 22 września na godzinę 9. Punkt zborny w Parku Miejskim. Tu otrzymają wszyscy odznaki zlotowe i ustawivszy się w szereg czwórkami, wyruszy pochód ulicami Kościuszki, Piłsudskiego i Szpitalną do katedry na uroczyste nabożeństwo³⁸.

Kolejny ogólnodiecezjalny zlot Stowarzyszeń Katolickiej Młodzieży Męskiej i Żeńskiej miał miejsce w dniach 23-25 maja 1936 r. w Siedlcach. Uroczystościom przewodniczył biskup łomżyński Stanisław Kostka Łukomski³⁹. Zazwyczaj organizowane były one w Siedlcach, jako stolicy diecezji, ale nie było to regułą. Przykładowo w 1934 r. zjazd druhow miał miejsce w Sokołowie Podlaskim, a w 1939 r. zjazd druhen w Leśnej Podlaskiej.

Pierwszą Radę Związku powołano 21 lutego 1922 r. w Siedlcach, w składzie⁴⁰:

- przewodnicząca - Irena Rudnicka z Wołyniec,
- zastępca - ks. dziekan Ludwik Romanowski,
- sekretarz - Kazimierz Krukowski z Ceranowa,
- skarbnik - Leon Nowacki z Węgrowa.

Do Zarządu Rada Związku powołała ks. Jana Grabowskiego, jako Sekretarza Generalnego⁴¹.

Sekretarz Generalny powoływany był przez Zarząd i każdorazowo zatwierdzany na tym stanowisku przez biskupa ordynariusza. Funkcję tę w diecezji podlaskiej pełnili kolejno: ks. Jan Grabowski, ks. Stanisław Ławicki (od 1922 r.), ks. Ignacy Sopyła, ks. M. Gałęcki⁴².

Centrala Związku nadzorowała działalność SMP w diecezji w zakresie: organizacyjnym, religijnym, oświatowym, zawodowym i sportowym. Dochody Związku pochodziły ze składek członkowskich, dochodów z imprez, miesięcznych składek duchowieństwa, zbiórki na tace w kościołach

³⁸ „Okólnik...”, 1929, nr 6.

³⁹ E. Jarmoch, dz. cyt., s. 257.

⁴⁰ Protokół z ukonstytuowania się Rady Związku Stowarzyszeń Młodzieży Polskiej Męskiej i Żeńskiej w Siedlcach, „WDP”, 1922, nr 6-7, s. 110-111.

⁴¹ Protokół I-go Zjazdu..., s. 107.

⁴² *Historia Związku Młodzieży Polskiej*, „Wiadomości Związku Młodzieży Polskiej Diecezji Podlaskiej” Jednodniówka zlotowa, 1929, nr 1-9, s. 27-41; *Młodzieżowe organizacje katolickie na Podlasiu w dwudziestolecie międzywojennym. Cz. II*, „Podlaskie Echo Katolickie”, nr 50, 21.02.1997, s. VI.

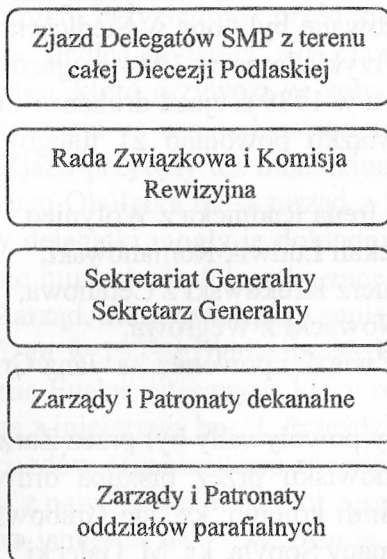
w Święta Druhen i Święto Młodzieży oraz ofiar nadzwyczajnych⁴³. Należy stwierdzić, że nie zawsze były to dochody wystarczające na działalność⁴⁴.

Według założeń w każdym dekanacie powinien być instruktor SMP, do którego zadań należałoby prowadzenie kursów i szkoleń dla członków organizacji. Instruktor miał otrzymywać stałą pensję w wysokości 150 zł miesięcznie⁴⁵.

Szczegółowe zasady zależności organizacyjnej wewnątrz Diecezji Podlaskiej przedstawiono w poniższym schemacie.

Schemat 1.

Struktura Związku Młodzieży Polskiej w Diecezji Podlaskiej

Źródło: Opracowanie na podstawie danych zawartych w: „Wiadomościach Diecezjalnych Podlaskich” z lat 1919-1929.

Realia jednak były inne, brakowało zarówno instruktorów, jak i środków na ich utrzymanie. „Instruktorzy powinni być powiatowi a nie dekanalni, gdyż o tych ostatnich będzie bardzo trudno. Być dobrymi katolikami i mieć wyrobione pojęcie o pracy społecznej a w szczególności o pracy nad młodzieżą. Jeśli tej pracy nie znają, winni przejść poprzednio odpowiedni kurs dwu lub czterotygodniowy w Związku. Oprócz umiejętności

⁴³ Sprawozdanie kasowe Związku za rok 1927, „WDP”, 1928, nr 4-6, s. 200.

⁴⁴ ADS, Lit S, dział III, Nr 14, Tom I. Sprawozdanie Sekretarza Generalnego St. Ławickiego, bnk.

⁴⁵ Protokół XXV Konferencji z 28 IV 1928 r., „WDP”, 1928, nr 4-6, s. 152.

prowadzenia zebrań plenarnych i posiedzeń zarządu winni się znać na grach i zabawach, nawet tanecznych, posiadać wiadomości praktyczne z zakresu gimnastyki i przysposobienia wojskowego, by tam gdzie instruktor wojskowy nie dociera lub w czasie jego nieobecności prowadzić po zebraniu ćwiczenia. Zakładać Stowarzyszenia w tych parafiach powiatu, w których dotychczas Stowarzyszeń nie ma. Przynajmniej raz w miesiącu winni odbywać zebranie z poszczególnymi Stowarzyszeniami danego powiatu. Regularnie co miesiąc winni do Związku przysyłać sprawozdania ze swej działalności oraz z działalności Stowarzyszeń, by Sekretarz Generalny mógł stale mieć dokładne informacje, jak praca się rozwija i by w razie potrzeby brakiem czy trudnościami mógł skutecznie zaradzić. Pod żadnym pozorem nie wolno im robić zebrań wspólnych druhen z druhami, jak również nie wolno im się bawić w żadne partyjniactwo. Plan pracy i rozjazdów winni przesłać do Związku, by otrzymać zatwierdzenie i fachowe wskazówki⁴⁶. Sugestię ks. Ławickiego przyjęto i już w 1929 r. jedynie powiaty bialski, radzyński, sokołowski i włodawski nie posiadały instruktorów. Pozostałe powiaty były obsadzone i zajmowali je⁴⁷:

- w powiecie siedleckim - Marian Jastrzębski,
- w powiecie łukowskim - Stanisław Przeździak,
- w powiecie garwolińskim (dekanat garwoliński i łaskarszewski) - Jerzy Grabowski,
- w powiecie garwolińskim (dek. żelechowski i stężycki) - Wacław Walczak,
- w powiecie konstantynowskim - Bolesław Zawadył,
- w powiecie węgrowskim - Jan Zacharczuk.

Instruktorzy ci musieli, przynajmniej raz na miesiąc odwiedzać wszystkie oddziały SMP w powiecie.

31 grudnia 1929 r. ukazała się encyklika papieża Piusa XI „O wychowaniu młodzieży”, która jeszcze bardziej wpłynęła na powstawanie nowych organizacji młodzieży katolickiej.

Stowarzyszenie Młodzieży Polskiej, a po reorganizacji Zjednoczenie Młodzieży Polskiej posiadało swój statut. Według artykułu 4.: „celem Związku było formowanie członków na świątłych i czynnych członków Kościoła katolickiego, przygotowanie ich do indywidualnego i zbiorowego apostołstwa Chrystusowego, szerzenie zasad katolickich poprzez wszystkie dziedziny życia”. Stowarzyszenie posiadało również własny: hymn, mundu-

⁴⁶ ADS, Lit S, dział III, Nr 14, Tom I. Pismo Sekretarza Generalnego ks. St. Ławickiego do Kurii Diecezjalnej z 24 V 1928 r., bnk.

⁴⁷ ADS, Lit S, dział III, Nr 14, Tom I. Pismo Sekretarza Generalnego ks. St. Ławickiego w związku z obsadą instruktorów, bnk.

ry organizacyjne, sztandary, odznaki, pieczęcie, hasła. Hymn stanowiła pieśń „Hej, do apelu”. Np.: SMP oddział w Iganiach parafia katedralna w Siedlcach od 1933 r. posiadał własną chorągiew koloru białego z naszytym obrazem św. Teresy od Dzieciątka Jezus⁴⁸.

Do zadań związku należało według statutu: „krzewienie prawdy religii katolickiej, jej zasad moralnych i praktyk w życiu indywidualnym i zbiorowym, krzewienie katolickiego ducha obywatelskiego, zrozumienie spraw państwowych, szerzenie ducha miłosierdzia chrześcijańskiego i zalecanie jego praktyk zgodnie z wolą Kościoła, szerzenie oświaty i nauki opartej na światopoglądzie katolickim, popieranie katolickiej twórczości literackiej i artystycznej, zwłaszcza w dziedzinach religii, szerzenie katolickich zasad higieny i wychowania fizycznego oraz katolickiego ruchu trzeźwości, szerzenie teoretycznych i praktycznych katolickich zasad społecznych, gospodarczych, technicznych i zawodowych”⁴⁹. Członkami zwyczajnymi SMP mogli być katolicy bezżenni w wieku od 14-30 roku, którzy wypełniali obowiązki religijne. Młodzież w wieku od lat 14 do 18 mogła należeć do organizacji jedynie za zgodą swych prawnych opiekunów.

W działalności SMP dużą wagę przykładano do patriotycznego wychowania młodzieży. Młodzież zrzeszona w SMP brała udział w uroczystych nabożeństwach, m.in. z okazji rocznic historycznych: 3 Maja, rocznic powstań narodowych, 19 marca - rocznicy Cudu nad Wisłą, śmierci Marszałka Józefa Piłsudskiego⁵⁰. Członkowie SMP zbierali składki pomnik księdza Stanisława Brzóska w Sokołowie Podlaskim, sypali H. Sienkiewiczowi kopiec w Okrzei, uczestniczyli w odsłonięciu pomnika Bitwy pod Iganiami w 1931 r.⁵¹

Liczba oddziałów Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży Męskiej i Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży Żeńskiej ulegała wahaniom przez cały okres istnienia. Przykładowo: w 1927 r. w diecezji podlaskiej do Związku należało 195 oddziałów, w tym 89 męskich i 106 żeńskich. W 1928 r. na terenie diecezji podlaskiej działały 173 oddziały SMP, 81 męskich i 92 żeńskie⁵². W 1929 r. 248 oddziałów w tym 141 żeńskich i 107 męskich. Łącznie ok. 7200 osób⁵³. W 1932 r. Związek liczył 400 oddziałów

⁴⁸ Archiwum Parafii Katedralnej w Siedlcach, *Inwentarz fundi instructi kościoła i beneficium proboszczowskiego rz-kat. parafii katedralnej Niepokalanego Poczęcia Najśw. Marii Panny w Siedlcach 1939 r.*

⁴⁹ Statut KSMM, „WDP”, 1934, nr 8-9, s. 200.

⁵⁰ J. Moczyłowska, dz. cyt., cz. II, s. VI.

⁵¹ Tamże.

⁵² Sprawozdanie na 10-lecie diecezji, „WDP”, 1928, nr 7-8, s. 232.

⁵³ „Wiadomości Związku Młodzieży Polskiej Diecezji Podlaskiej” Jednodniówka zlotowa., 1929, nr 1-9, s. 36.

SMP z 7500 członków⁵⁴. W 1933 r. przybyło 90 nowych oddziałów męskich i żeńskich, skupiających łącznie 1350 osób. Jak widać z powyższych ustaleń w diecezji podlaskiej istniało wówczas 540 oddziałów obydwu stowarzyszeń z 6850 członkami⁵⁵.

Należy jednak zaznaczyć, że niektóre z nowo powstałych oddziałów to „efemerydy”, które oprócz zebrania organizacyjnego, nie przejawiały jakiegokolwiek działalności. Istniały też oddziały, które z bliżej nieznanых powodów działały bez formalnej rejestracji. Celem, którego niestety nie udało się zrealizować w praktyce było powołanie nie tylko we wszystkich parafiach, ale i we wszystkich miejscowościach do nich należących oddziałów męskich i żeńskich SMP.

Młodzież zrzeszona w SMP uczestniczyła i niejednokrotnie sama organizowała najróżniejsze imprezy masowe. Należały do nich m.in.: nabożeństwa z okazji świąt kościelnych i państwowych, uroczyste obchody Święta Druhen w maju (święto patronki Najświętszej Marii Panny), święta młodzieży w listopadzie (święto patrona św. Stanisława Kostki), uroczystość patrona Akcji Katolickiej - Chrystusa Króla, akademie Dzieciątka Jezus, akademie papieskie, opłatek, zapusty, dożynki, rekolekcje otwarte i zamknięte, wspólne spowiedzi i komunie, pielgrzymki oraz kółka religijne działające w oddziałach: apologetyczne, eucharystyczne, mariologiczne, misyjne⁵⁶.

W SMP prowadzono także dokładnie zaplanowaną działalność kulturalno-oświatową. Przykładowo: 13 listopada 1921 r. w uroczystość św. Stanisława Kostki w Węgrowie, odprawiono Mszę św., a następnie w sali teatru miejskiego urządzono akademię. Słowo wstępne wygłosił p. Nowacki, referat o życiu św. Stanisława Kostki p. Elgassówna, a chór szkolny i Stowarzyszenie wykonywało śpiewy⁵⁷. 17 lutego 1923 r. odbyła się w Grabianowie akademia ku czci Ojca św. Piusa XI. Stowarzyszenia z Białk i Grabianowa przygotowały wykłady, przedstawienia, deklamacje i koncert w wykonaniu chóru pod batutą nauczycielki p. Krotuskiej, natomiast Stowarzyszenia z Białk przedstawiły sztukę o powstaniu 1863 r., pt. *Carscy bohaterowie*⁵⁸.

Nie zawsze działania Akcji Katolickiej popierane były przez władze państwowe. Czasami powodem zadrażnień był konflikt władz z duchowieństwem parafialnym. Np.: w piśmie wikariusza parafii Przesmyki ks. Piotra Niemiry czytamy: „Akademia Papieska, która miała się odbyć 14 lutego

⁵⁴ *Związek SMP w Siedlcach*, „WDP”, 1934, nr 1-2, s. 17.

⁵⁵ „Głos Podlaski”, 1933, nr 4, s. 297.

⁵⁶ J. Moczydłowska, dz. cyt., cz. II, s. VI.

⁵⁷ *Obchód uroczystości Św. St. Kostki w Węgrowie*, „WDP”, 1922, nr 1, s. 35.

⁵⁸ *Z działu społecznego SMP diecezji Podlaskiej*, „WDP”, 1924, nr 2-3, s. 55-57.

z okazji 10-lecia panowania Ojca św. Piusa XI nie odbyła się dlatego, iż Starostwo siedleckie nie zezwoliło na jej urządzenie i odbycie się; w ostatniej chwili, kiedy już ludzie byli zebrani na sali SMP zjawił się komendant Policji i przedstawił zakaz [...]. Starostwo siedleckie motywuje swój sprzeciw jakoby stanem lokalu, w którym miała się wyżej wspomniana akademія odbyć⁵⁹. Biskup Przeździecki wobec zarzutów postawionych w tym piśmie władzy państwowej polecił ks. Wiktorowi Kamińskiemu wyjaśnienie sytuacji na miejscu. W raporcie ks. W. Kamińskiego czytamy: „Mam wrażenie, że stosunki jakie stwarzały się na terenie Przesmyckiej parafii, są rezultatem nietaktów ks. wikariusza Niemiry. I stąd, gdy pójdzie do tej parafii taktowny pomocnik Proboszcza, starcia jeśli niezupełnie, to w większości wypadków znikną”⁶⁰.

SMP prowadziło we własnym zakresie lub przy pomocy Polskiej Macierzy Szkolnej kursy oświatowe oraz konkursy czytania. Organizowano także konkursy na najlepszy wykład. Temat wykładu był dowolny mógł dotyczyć tematyki: religijnej, narodowej, wychowawczej, oświatowej, społecznej, z przyrody, techniki, rolnictwa.

Stowarzyszenie było miejscem wspólnych zabaw towarzyskich dla dziewcząt i chłopców. Obowiązywało hasło: „pracujemy oddzielnie, ale bawmy się razem”⁶¹. Przy organizowaniu wieczorków zwracano uwagę na powstrzymanie młodzieży „od zbyt licznych i nieskromnych strojów i zabaw”⁶². „Duszpasterz musiał zadbać, aby zabawy nie były połączone z pijatyką, niewłaściwymi tańcami i aby nie przeciągały się za późno w nocy”⁶³.

Organizacja dbała o rozwój fizyczny członków. Duży nacisk kładziono na ćwiczenia sprawnościowe oraz musztrę. Członkowie brali m.in. udział w obozach PW organizowanych przez wojsko. Z organizacjami męskimi zrzeszonymi w SMP na terenie diecezji podlaskiej od 1927 r. ściśle współpracowali instruktorzy wojskowi z 22 pp z Siedlec, 82 pp z Brześcia, 15 pp z Dębina oraz 71 pp z Zambrowa⁶⁴. Uczono m.in. strzelania, musztry, działań zespołowych i odpowiedzialności za innych.

Od 1927 r. w oddziałach SMP prowadzono zajęcia z przysposobienia rolniczego. Organizowano kursy wiedzy rolniczej. Prenumerowano pismo

⁵⁹ ADS, Akcja Katolicka, Lit. A, Dz. III, Nr Porz. 2e, T. II. *Pismo ks. Piotra Niemiry z 17 lutego 1932 r. do Kurii diecezjalnej w Siedlcach*, k. 198-199.

⁶⁰ ADS, Akcja Katolicka, Lit. A, Dz. III, Nr Porz. 2e, T. II. *Votum nr 1267. ks. Wiktora Kamińskiego z 4 marca 1932 r.*, k. 200.

⁶¹ *Ideologia i organizacja Stowarzyszeń Młodzieży Polskiej*, „Wiadomości Związku Młodzieży Polskiej Diecezji Podlaskiej” Jednodniówka zlotowa, 1929, nr 1-9, s. 17-23.

⁶² *Protokół XXV Konferencji z 24 IV 1928 r.*, „WDP”, 1928, nr 4-6, s. 152.

⁶³ Tamże.

⁶⁴ Sprawozdanie Sekretarza Generalnego z działalności Związku za rok 1927, „WDP”, 1928, z. 4-6, s. 201.

„Przysposobienie Rolnicze”. Na zakończenie kursów organizowano wystawę płodów rolnych.

Warto zaznaczyć, że stolicy diecezji, w Siedlcach pod patronatem SMP istniała Publiczna Szkoła Rolnicza w której nauka trwała 11 miesięcy „od 15 stycznia do 15 grudnia”⁶⁵.

SMP zajmowały się szerzeniem „dobrych książek, pism i gazet” zakładając liczne biblioteki⁶⁶, co miało przyczynić się „do umocnienia Ojczyzny w duchu Chrystusowym”⁶⁷. Duża część SMP nie posiadała odpowiednich środków na zakup książek i tworzenie bibliotek. Dlatego też w powiatach garwolińskim i siedleckim zorganizowano tzw. „bibliotekę ruchomą”⁶⁸. Należy zaznaczyć, że liczba bibliotek organizowanych przez SMP nie była stała, zmieniała się właściwie corocznie. Proces ten ukazano w poniższej tabeli.

Tabela 1

Liczba bibliotek SMP żeńskiej i SMP męskiej (KSMŻ i KSMM)
w Diecezji Podlaskiej w latach 1922-1938

Rok	Liczba oddziałów			Liczba bibliotek*		
	Ogółem	SMPż. (KSMŻ)	SMPm. (KSMM)	Ogółem	SMPż. (KSMŻ)	SMPm. (KSMM)
1922	48	25	23	27	15	12
1923	89	48	41	38	21	17
1924	122	63	59	43	24	19
1925	151	81	70	49	27	22
1926	173	92	81	52	29	23
1927	195	106	89	69	36	33
1928	207	111	96	102	52	50
1929	248	141	107	143	74	69
1930	188	108	84	59	42	17
1931	236	144	92			
1932	403	245	158	123	78	45
1933	495	293	202	146	105	59
1934	551	329	222	138	95	43
1935	560	328	232			
1936	554	358	196			
1937	534	331	203	127	93	34
1938	551	351	200			

* liczba bibliotek w stowarzyszeniach (oddziałach), które złożyły sprawozdania.

Źródło: J. Plis, *Biblioteki oświatowe w lubelskiem (1918-1939)*, Lublin 1993, s. 45.

⁶⁵ Program i warunki przyjęcia do Publicznej Szkoły Rolniczej w Siedlcach (na Starej Wsi), „Wiadomości Związku Młodzieży Polskiej Diecezji Podlaskiej” Jednodniówka zlotowa., 1929, nr 1-9, s. 68.

⁶⁶ J. Plis, *Biblioteki oświatowe w lubelskiem (1918-1939)*, Lublin 1993, s. 44 i n.

⁶⁷ „Głos Podlaski”, 1931, nr 21, s. 162.

⁶⁸ „Podlaski Miesięcznik Katolicki”, 1935, nr 8, s. 50-53.

Dla członków stowarzyszeń organizowano również wycieczki po Podlasiu i po Polsce. Przykładowo: 18 czerwca 1922 r. Sekretarz Generalny zorganizował wycieczkę krajoznawczą do: Warszawy, Bydgoszczy, Pucka, Jastarni, Helu, Inowrocławia, Gniezna, Poznania, Częstochowy, Katowic, Królewskiej Huty oraz w Beskidy⁶⁹.

Poszczególne oddziały Stowarzyszenia organizowały kursy gospodarstwa domowego, na których uczono m.in.: gotowania, kroju i szycia, prania. Przykładowo w diecezji podlaskiej w 1932 r. dla młodzieży żeńskiej zorganizowano 15 kursów 1 dniowych, 16 - 2 dniowych, oraz 34 - siedmiodniowe⁷⁰.

Jak już wspomniano oddziały SMP brały udział w akcjach dobroczynnych prowadzonych zarówno przez władze państwowe jak i kościelne. Były to m.in. akcje: pomocy bezrobotnym, powodzianom, czy też pogorzelncom. Nie zawsze działalność ta spotykała się ze zrozumieniem władz państwowych.

W 1931 r. w sprawozdaniu z działalności Akcji Katolickiej na terenie dekanatu łukowskiego sporządzonym przez ks. Andrzeja Mazurkiewicza dziekana łukowskiego czytamy: „W czasie Bożego Narodzenia dla najuboższych urządzono choinkę i rozdano ofiary w naturze na gwiazdkę. Specjalną opieką niemogliśmy otoczyć bezrobotnych, a to dlatego że na przeszkodzie stanęły surowe zarządzenia Władz Powiatowych stwierdzających, że jedyną instytucją może być Komitet Powiatowy dla bezrobotnych i wszelkie ofiary zebrane rozpoczęto konfiskować jak to miało miejsce w Jeleńcu”⁷¹. Najprawdopodobniej powodem wspomnianej konfiskaty był brak zezwolenia władz państwowych na prowadzenie kwest. Problem ten starał się rozwiązać biskup H. Przeździecki organizując zbiórki na cele Akcji Katolickiej w diecezji podlaskiej dopiero po uzyskaniu zgody Wojewody lubelskiego⁷².

Warto zaznaczyć, iż mimo założeń o apolityczności SMP w diecezji podlaskiej sympatyzował z narodową demokracją co zresztą było umiejętnie wykorzystywane przez przedstawicieli Obozu Wielkiej Polski. 11 sierpnia 1932 r. na zebraniu OWP w Siedlcach Ryszard Szczepański przedstawił „pomysł przenikania w szeregi Stowarzyszenia Młodzieży Polskiej (SMP), by wystawić je na działanie idei narodowej”⁷³.

⁶⁹ *Dział Społeczny SMP diecezji Podlaskiej*, „WDP”, 1923, nr 11-12, s. 213-214.

⁷⁰ *Dział nieurzędowy. Związek SMP w Siedlcach*, „WDP”, 1934, nr 1-2, s. 18.

⁷¹ ADS, Akcja Katolicka, Lit. A, Dz. III, Nr Porz. 2e, T. II. Sprawozdanie z działalności Akcji Katolickiej na terenie dekanatu łukowskiego za rok 1931, k. 192.

⁷² ADS, Akcja Katolicka, Lit. A, Dz. III, Nr Porz. 2e, T. II. Pismo bp H. Przeździeckiego nr 5293/37 do wojewody lubelskiego, bnk.

⁷³ Szerzej problem ten omówił M. Bechta, *Narodowo radykalni. Obrona tradycji i ofensywa narodowa na Podlasiu w latach 1918-1939*, Biała Podlaska 2004, s. 66 i n.

Związek SMP w Siedlcach przestał faktycznie działać 22 lipca 1934 r. Obradujący w tym dniu Nadzwyczajny Zjazd Delegowanych SMP z polecenia biskupa ordynariusza, przemianował Związek na 2 równorzędne komórki organizacyjne: Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży Męskiej i Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży Żeńskiej⁷⁴. W swej działalności obie te organizacje kontynuowały idee i formy działania SMP.

⁷⁴ *Katolicki Związek Kobiet*, „WDP”, 1934, nr 8-9, s. 240.